

Kreiranje modela Centra za proučavanje medija i razvoj obrazovanja na daljinu

Svetlana Bezdánov Gostimir*

SAŽETAK

Izazov virtualnog učenja temelji se u masovnosti učenika i sudionika, u raznolikosti očekivanja heterogene publike, brojnosti novih obrazaca učenja, virtualnosti resursa i (kako regionalnoj, tako i globalnoj) konkurenciji među pretraživačima. Stvoriti model takvog pretraživača – Centra za proučavanje medija i razvoj obrazovanja na daljinu – svrha je projekta Učiteljskog fakulteta, Sveučilišta u Beogradu, a primjena mu je najprije nacionalna ali se osnovne usluge mogu proširiti na cijelu regiju. Projekt je dobio pozitivnu recenziju bolonjskih stručnjaka i uvršten je u program osnovnih istraživanja koje financira Ministarstvo za znanost, tehnologiju i razvoj Republike Srbije (2002.-2005.). Postignuća projekta mogu se izravno primjenjivati u: poboljšanju pružanja školskih i sličnih usluga; proizvodnji građe za realizaciju i razvoj izobrazbe na daljinu; kreiranju platforme za izradbu media-planova, marketinga medija i e-obrazovanja; proširivanje obrazovne ponude i unapređivanje kvalitete nastave i učenja na svim obrazovnim razinama. Sve to upućuje na kontekstualizaciju nacionalnih u svjetske trendove u tom području, a kroz sustavni rad na oblikovanje kritičke svijesti u sferi duha medijskog vremena kao doprinos uspostavi parlamentarizma i demokratizacije. Stručnjaci projekta dosad su završili sljedeće faze u rješavanju metodološki postavljenih okvira: definirali su životopis projekta; elaborirali ključne riječi; dali pregled ranijih istraživanja u matičnom području; postavili kriterije i pripremili upitnike (iz dva ne-standardizirana testa znanja – pitanja višestrukog izbora i esejskog tipa), definirali uzorak – distribuciju, prikupljanje i obradu podataka za istraživanje medijske i informatičke pismenosti; dali pregled programa izobrazbe za funkcionalnu medijsku i informatičku pismenost u kontekstu opće kulture; postavili kriterije i pripremili upitnike (ispitivanje stajališta – pitanja višestrukog izbora i ljestvica procjene), definirali uzorak – distribuciju, prikupljanje i obradu podataka za ispitivanje tržišta i analizu infrastrukture za provedbu obrazovanja

* Svetlana Bezdánov Gostimir, Učiteljski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija i Crna Gora. E-mail: zecovizor@drenik.net

na daljinu. Trenutačno su se posvetili procjeni istraživačkih rezultata dobivenih ukrštanjem zaključaka za rezultate važne za projekt, a prema postavljenim konkretiziranim, izvedenim i općim kriterijima, za ispitanike u uzorku razvrstanom prema spolu, uzrastu, profesiji i teritorijalnoj pripadnosti. Autorski (voditelja ekipe) prilog koji slijedi jest Curriculum vitae projekta, kojim se želi obavijestiti javnost o svim oblicima proučavanja medija i razvoja izobrazbe na daljinu, a u smislu poziva na suradnju i širenja popisa suradnika u provedbi tog modela regionalnog Centra u matičnim znanstvenim i stručnim prozorima Kuće virtualnog učenja.

Ključne riječi: mediji, medijska pismenost, informatička pismenost, obrazovanje na daljinu, otvoreno učenje

Curriculum vitae projekta

Creative Team: Prof. dr. Svetlana Beždanov Gostimir, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Beogradu
Ass. mr. Miroslava Ristić, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Beogradu
Ass. Katarina Radinović, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Beogradu
Danijela Šćepanović, Ministarstvo prosvjete i športa Republike Srbije

Date and place of conception: Na javni poziv Ministarstva za znanost, tehnologiju i razvoj Vlade Republike Srbije za predlaganje znanstvenoistraživačkih projekata iz programa osnovnih istraživanja u području društvenih znanosti – Učiteljski fakultet, Sveučilišta u Beogradu sudjelovao je s projektom *Kreiranje modela centra za proučavanje medija i razvoj izobrazbe na daljinu*

June 18th 2001, Belgrade, Serbia & Montenegro

Date and place of birth: Projekt – prijedlog koncepta, s obrazloženjem predmeta, sadržaja, svrhe i očekivanih rezultata istraživanja – pod šifrom 1401, dobio je pozitivnu recenziju bolonjskih stručnjaka i uvršten je u program istraživanja koje financira Ministarstvo za znanost, tehnologiju i razvoj Republike Srbije za godinu 2002. (rezultati natječaja objavljeni na lokaciji <http://www.nauka.ac.yu>)

February 1st 2002, Belgrade, Serbia & Montenegro

Official life: 2002.-2005. Originalni koncept jednogodišnjeg istraživanja – nakon Izvješća o realizaciji svih aktivnosti, te predviđenih daljih faza rada i očekivanih rezultata u matičnom području – stekao je službeni status financiranoga trogodišnjeg istraživanja. Profesionalni život projekta nema kalendarska ograničenja.

Personal characteristics: *Predmet:* Identificiranje postojećeg stanja, potreba i mogućnosti na planu proučavanja medija, kao podrške promoviranju i provedbi koncepta razvoja izobrazbe na daljinu, s naglašenom ekonomskom dimenzijom (ekonomičnost, efikasnost, efektivnost); na osnovi čega će se oblikovati prospektivni model centra, a u funkciji efikasnog uključivanja u svjetske trendove.

Sadržaj:

- Proučavanje statusa funkcionalne, medijske i informatičke pismenosti u kontekstu opće kulture.
- Analiza postojeće infrastrukture za izobrazbu na daljinu.
- Komparativna analiza stranih iskustava u tom području i selektivna integracija u okvire nacionalnog okruženja.
- Identificiranje potencijalnih ciljnih grupa korisnika (marketinški plan – ispitivanje tržišta).
- Koncipiranje djelatnosti centra, oblikovanje programa rada i programiranje očekivanih rezultata.
- Stvaranje kritičke svijesti u kontekstu duha medijskog vremena, te doprinos uspostavi parlamentarizma i demokratizacije u nacionalnim okvirima.

Originalnost:

Multidisciplinarni pristup, međunarodni karakter, te očekivani rezultati, nesporno pridonose uključivanju u svjetske trendove.

Svrha:

Pripremiti model centra za proučavanje medija i razvoj izobrazbe na daljinu.

I. godina

- Stvaranje modela centra na osnovi identificiranje postojećeg stanja, potreba i mogućnosti u vezi s proučavanjem medija kao podrške promoviranju i provedbi koncepta razvoja izobrazbe na daljinu, a s istaknutom ekonomskom dimenzijom (ekonomičnost, efikasnost, efektivnost).
- Dizajn prospektivnog modela centra u funkciji unapređivanja kvalitete nastave i učenja na svim obrazovnim razinama; savjetovanje, posloводство i istraživanja u području obrazovanja; proizvodnja medijskih i softverskih obrazovnih paketa; istraživanja tržišta, posloводства medija, e-obrazovanja, profesionalnog usavršavanja, prekvalifikacije, dokvalifikacije, obrazovne usluge korisnicima s posebnim potrebama.

II. godina

Razvoj modela Centra za proučavanje medija i razvoj izobrazbe na daljinu imat će slijedeće faze:

- upoznavanje sa srodnim projektima 'Sokrates' i 'Minerva' – financira ih Europska Unija, kako bi se uključili u aktivnosti u srodnim institucijama na području Europske Unije i zemalja članica Vijeća Europe;
- definiranje standarda infrastrukturnih resursa nužnih za realizaciju programa i funkcioniranje sustava izobrazbe na daljinu;
- priprema programa za izobrazbu kako bi se podigla razina medijske i informatičke pismenosti;
- usmjeravanje medijske pozornosti na otvoreno učenje i izobrazbu na daljinu (podrška: rezultati istraživanja koji pokazuju na interes potencijalnih korisnika).

III. godina

- proučavanje standarda za osiguranje kvalitete izobrazbe u okružju podržanom tehnologijama izobrazbe na daljinu
- proučavanje zašto nema alternativnih oblika obrazovnih usluga
- istraživanje odnosa između medija i obrazovanja

- priprema modela curiculuma u okruženju podržanom tehnologijama izobrazbe na daljinu

Previous re-search works:

Istraživanja u tom području brojna su diljem svijeta. Institucionalizirano obrazovanje takve vrste počelo je još 60. godina 20. stoljeća na Otvorenom sveučilištu u Velikoj Britaniji. Proučavanjem srodnih problema bave se međunarodni centri (*ICDE, ICDL* i dr.); instituti (*ISB, LBS, FWU* i dr.); visokoškolske ustanove sa svojim partnerima u industriji (npr. projekt 'Internet 2'). Diljem svijeta potaknuti su i provedeni ogledni projekti kao što je *Star Schools* (USA) s 8 projekata; zatim *IMPACT, IEI-UCLA, PRELSTAR* i dr.. *UNESCO* je, od godine 1979., potaknuo, podržao i neposredno organizirao mnoge znanstvene skupove i konferencije i organizirao zapažene projekte u vezi s proučavanjem medija. *ICME/CIME* je od godine 1988., jako angažiran u tom području, posebice u suradnji sa Škotskim vijećem za tehnologiju obrazovanja. Dragocjen doprinos u provedbi srodnih projekata daje Britanski filmski institut već 30 godina. Slični prijedlozi stigli su i sa Sveučilišta u Beogradu i u Novom Sadu u sklopu projekata: 'Srpski virtuelni univerzitet' – Elektrotehnički fakultet, Beograd; *Web* tečaj iz računarske simulacije – Fakultet organizacijskih znanosti, Beograd; 'Virtuelni kiosk' – Elektrotehnički fakultet, Beograd.

Friends:

Prijatelji projekta (znanstvene ustanove i pojedinci s kojima je uspostavljen kontakt za suradnju u provedbi istraživanja):

- Sveučilište u Mariboru (Slovenija), Fakultet za elektrotehniku, računovodstvo i informatiku, dr Matjaž Debevc – Direktor Centra za razvoj izobrazbe na daljinu;
- Sveučilište u Mariboru (Slovenija), Strojarski fakultet, Mr Andrej Tibaut – suradnik Centra za izobrazbu na daljinu;
- Škola za primjenjene medije i informacijsku tehnologiju Instituta za informacijsku tehnologiju, Alberta (Kanada), Lillian Beltaos – dekanica;
- Odjel za e-učenje i stalno obrazovanje, Politehničko sveučilište, Bukurešt (Rumunjska), prof. Gabriel Dima – direktor.

Expected outcomes:

Planirani rezultati projekta koji bi se mogli primijeniti u drugim područjima, kao znanstveni temelj za razvoj tehnologija (proizvoda, procesa i usluga):

- rezultati istraživanja mogu utjecati na poboljšanje obrazovnih usluga, poštujući načela: modernizacije, fleksibilnosti, otvorenosti i ekonomičnosti;
- teoretska osnova za osnutak Centra koji bi davao didaktičku podršku, informirao, obrazovao i usklađivao – može poslužiti kao model za slične usluge, u skladu s postignućima suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija;
- model Centra nalazi primjenu u pripremi građe za provedbu i razvoj izobrazbe na daljinu (*Web* usmjereno učenje, multimedija, videokonferencije, *streaming*, osnovna grafika, *Web* dizajn i dr.);
- model Centra sadrži platformu za izradbu media-planova, marketinga medija i *e-obrazovanja*;
- programom Centra proširuje se obrazovna ponuda.

Planirani rezultati projekta koji se mogu izravno primijeniti u drugim djelatnostima – proizvodnji, uslugama i sl.:

- unapređivanje kvalitete nastave i učenja na svim obrazovnim razinama;
- savjetovanje, poslovodstvo i istraživanje u području obrazovanja;
- medijska proizvodnja: medijski i softverski paketi;
- istraživanje tržišta;
- poslovodstvo medija i *e-obrazovanja*;
- stručno usavršavanje, prekvalifikacija, dokvalifikacija;
- obrazovne usluge korisnicima s posebnim potrebama.

Scientific activities:

I. godina

I. Istraživanje vrsta pismenosti

Proučavanje statusa funkcionalne medijske i informatičke pismenosti u kontekstu opće kulture (pregled srodnih istraživanja u tom području; identificiranje uzorka za istraživanje; formuliranje kriterija za vrednovanje medijske i informatičke pismenosti; priprema upitnika za proučavanje me-

dijske i informatičke pismenosti; analiza i interpretacija rezultata istraživanja)

II. Analiza infrastrukture

Analiza postojeće infrastrukture za izobrazbu na daljinu (pregled infrastrukturnih resursa koji se u svijetu koriste za provedbu izobrazbe na daljinu; analiza i sažetak rezultata; sadašnje stanje infrastrukture za provedbu izobrazbe na daljinu – pretraživači, telekomunikacijski sustavi, resorna ministarstva, obrazovne institucije...)

III. Ispitivanje tržišta

Identificiranje mogućih ciljnih skupina korisnika (marketinški plan – pregled ciljnih skupina korisnika izobrazbe na daljinu u svijetu; ispitivanje tržišta kod nas)

IV. Komparativna analiza

Komparativna analiza stranih iskustava u tom području i selektivna integracija u okvire nacionalnog okruženja (skupljanje i selekcija raspoložive građe po područjima: pregled internetskih lokacija s organizacijama koje se bave izobrazbom na daljinu, virtualna sveučilišta, proizvođači softvera i stručna literatura o izobrazbi na daljinu; konzultacije o dosadašnjim istraživanjima; razmjena iskustava sa stručnjacima iz tog područja)

V. Prijedlog Centra

Koncipiranje okvira djelatnosti Centra i oblikovanje programa rada (skupljanje i obrada podataka iz faza I-IV; analiza i interpretacija rezultata; prijedlog obrazovne djelatnosti centra; formuliranje programa rada)

VI. Mogući rezultati

Programiranje očekivanih rezultata na osnovi rezultata istraživanja i prototipa Centra za proučavanje medija i izobrazbe na daljinu

II. godina

I. Proučavanje srodnih projekata

Obavijesti o sličnim projektima 'Sokrates' i 'Minerva' – financira ih Europska Unija, a kako bi se uključili u aktivnosti u srodnim institucijama na području Unije i zemalja članica Vijeća Europe

II. Definiranje standarda infrastrukture

Definiranje infrastrukturnih standarda nužnih za provedbu programa i funkcioniranje sustava izobrazbe na daljinu

III. Priprema programa izobrazbe

Priprema programa za izobrazbu kako bi se podignula razina medijske i informatičke pismenosti

IV. Medijska promocija

Usmjeravanje medijske pozornosti na otvoreno učenje i izobrazbu na daljinu (podrška: rezultati istraživanja koji pokazuju zainteresiranost potencijalnih korisnika)

III. godina

I. Proučavanje standarda za osiguranje kvalitete obrazovanja u okruženju podržanom tehnologijama izobrazbe na daljinu:

Standardi tehnologija

Standardi sadržaja

Standardi sudionika u obrazovnom procesu

II. Razlozi zašto nema alternativnih oblika obrazovnih usluga:

Kulturni i ekonomski razlozi

Razlozi koji proistječu iz obrazovne politike

III. Istraživanje odnosa između medija i obrazovanja:

Mediji u obrazovanju

Obrazovanje u medijima

Perspektive interakcije

IV. Priprema modela curriculumuma u okruženju podržanom tehnologijama obrazovanja na daljinu:

Selekcija sadržaja

Dizajn sadržaja

Medijska podrška

Administrativni i financijski okviri

Experience:

Ekipu koja provodi projekt čine nastavnici, suradnici i stručnjaci čija su osnovna područja proučavanja srodna, ali istodobno i dovoljno različita, da omoguće optimalno usklađivanje dinamike realizacije pojedinih aktivnosti.

Članovi projektne ekipe su – u mnogobrojnim razgovorima tijekom studijskih boravaka u zemlji i inozemstvu (seminari, simpoziji, konferencije) – taj projekt i do sada postignute rezultate posebno promovirali, tako da je on stekao dodatnu afirmaciju kod uglednih stručnjaka. Zbog toga posebnu zahvalnost ekipa duguje resornim ministarstvima (Ministarstvo prosvjete i športa Republike Srbije/Ministarstvo znanosti, tehnologija i razvoja Republike Srbije), ali i srodnim institucijama.

Ambiciozni cilj projekta 1401 zahtijevao je veliko empirijsko istraživanje na velikom uzorku učitelja i budućih učitelja, što može biti razlog za otežanu komunikaciju sa suradnicima iz osnovnih škola/fakulteta Republike Srbije, upravo s onima koji su, po svojem usmjerenju i temeljnoj djelatnosti – najbliži Učiteljskom fakultetu. Ne samo da je od dostavljenih 2000 upitnika stigla samo polovica, nego su suradnici, već ionako tolerantan rok za dostavu građe istraživačkoj ekipi – samovoljno produžili, tako da je razdoblje obrade podataka znatno skraćeno.

Unatoč tome, u ekipi istraživača, cijelo je vrijeme vladalo dobro raspoloženje. Ne samo da je tema projekta i pristup u realizaciji odraz znanstvenih interesa članova ekipe, nego su i sve postavljene faze u projektu, te odabrane metode i tehnike rada bile više nego usklađene s afinitetima svih stručnjaka. Na taj način svatko je sa zadovoljstvom i osjećajem da je privilegiran, sudjelovao u provedbi, kako pojedinačnih zadataka, tako i zajedničkih aktivnosti.

Stručnjaci su, zahvaljujući radu na ovom projektu, došli do dragocjenih ideja, otkrili nova istraživačka područja i moti-

vaciju za koncipiranje i razvoj budućih programa, te za uključivanje u srodne domaće i strane znanstvene pothvate.

Achievements: Status medijske i informatičke pismenosti u kontekstu opće kulture

Istraživanje je obavljeno na više od 1000 učitelja iz osnovnih škola s područja cijele Republike Srbije, te studenata učiteljskih fakulteta iz Beograda (Sveučilište u Beogradu), Sombora (Sveučilište u Novom Sadu) i Jagodine (Sveučilište u Kragujevcu). Rezultati pokazuju nisku razinu medijske i informatičke pismenosti učitelja i budućih učitelja u Republici Srbiji, što zahtijeva njihovu sustavnu edukaciju na tom području, kao nužnog uvjeta za provedbu izobrazbe na daljinu.

Analiza nužnih infrastrukturnih resursa za izobrazbu na daljinu

Nakon komparativnog proučavanja infrastrukturnih rešenja za izobrazbu na daljinu, i pregleda tih resursa kod nas, može se zaključiti da je naša infrastruktura za izobrazbu na daljinu daleko ispod standarda, što predstavlja određena ograničenja kako u razvoju, tako i u provedbi izobrazbe na daljinu u našim uvjetima.

Ispitivanje tržišta za izobrazbu na daljinu

Istraživanje je obavljeno na više od 1000 učitelja iz osnovnih škola s područja cijele Republike Srbije, te studenata učiteljskih fakulteta iz Beograda (Sveučilište u Beogradu), Sombora (Sveučilište u Novom Sadu) i Jagodine (Sveučilište u Kragujevcu). Rezultati pokazuju da su učitelji i budućí učitelji veoma zainteresirani za izobrazbu na daljinu, i smatraju da je taj oblik obrazovanja jako pogodan za njihov profesionalni razvoj.

Analiza stranih iskustava u području izobrazbe na daljinu

Nakon komparativnog proučavanja mnogobrojnih stranih iskustava, može se zaključiti da je izobrazba na daljinu vrlo razvijena u svijetu. Neka od rješenja se, nakon manje ili veće prilagodbe, mogu uspješno primijeniti i u našim uvjetima, i to na svim obrazovnim razinama – od osnovne škole

do sveučilišta, a posebice u unapređivanju kvalitete nastave i učenja, profesionalnog razvoja, prekvalifikacije, dokvalifikacije, te obrazovanja korisnika s posebnim potrebama.

Ustroj Centra za proučavanje medija i izobrazbu na daljinu
Na osnovi rezultata dobivenih provedbom svih faza projekta, predlažu se zadaće Centra za proučavanje medija i razvoj izobrazbe na daljinu. Taj proces podrazumijeva:

- forumiranje ciljeva i rezultata rada Centra;
- definiranje djelatnosti Centra – sustavno medijsko i informatičko opismenjavanje potencijalnih korisnika, proučavanje i razvoj strategija za primjenu izobrazbe na daljinu, uspostava suradnje s institucijama važnima za razvoj izobrazbe na daljinu u zemlji i inozemstvu, procjena postojećih programa, alata i sadržaja izobrazbe na daljinu, promoviranje inovativnih, alternativnih i fleksibilnih modela učenja i izobrazbe na daljinu, i sl.;
- definiranje kreativnog angažmana suradnika Centra – projektiranje, posloводство, proizvodnja, administriranje, marketing i prodaja;
- priprema modela curiculuma u okruženju podržanom tehnologijama izobrazbe na daljinu (selekcija sadržaja, dizajn sadržaja, medijska potpora, administrativni i financijski okviri).

Govornička škola – projekt u organizaciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i Odjela za fonetiku Hrvatskoga filološkog društva, <http://www.ffzg.hr/fonet/gs>

Predstaviti govorničku školu kao projekt koji se uspješno ostvaruje od 1992. godine nemoguće je, a da se ne prihvati tvrdnja da suvremeni čovjek ne živi u informatičko, digitalno ili elektronsko – već u govorno doba. Obrazloženje koje će uslijediti iz navedene tvrdnje neće biti prastari sofis-

tički trik, “proton pseudos”, logička pogreška po kojoj je cijela argumentacija lažna ako je i početna tvrdnja lažna. Jer, da suvremeni čovjek živi u govorno doba svjedoči nagli razvoj medija, komunikacija, mobilne industrije, interneta koji sve više omogućuju čovjeku da manje piše, a da više raz-

govara, da govori, a i da sve više sluša govor. Čovjek je s razvojem suvremenih medija izišao iz "gutemberške galaksije", a ušao u govornu. I zato je ovo naše govorno doba ponovno nakon desetljeća i stoljeća zanemarivanja, osobito u Hrvatskoj, pozvalo govorničtvo da se uključi u "igru" – jer ono ima odgovor na pitanje kako što uspješnije govoriti.

Novo doba stavilo je pred govorničtvo zadatak da izradi nove pedagoške programe koji će govorne vrijednosti razvijati, a ne zaustavljati njihov razvoj. I zato je nastala govornička škola koju zajedno od 1992. organiziraju nadležno ministarstvo za školstvo u Republici Hrvatskoj, sadašnje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, i Odjel za fonetiku Hrvatskoga filološkog društva.

Autor programa i ravnatelj govorničke škole od početka je prof. dr. sc. Ivo Škarić, sveučilišni profesor na Odjelu za fonetiku filozofskoga fakulteta u Zagrebu, a Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa predstavlja prof. Krešimir Munk. Izvoditelji govorničkoga programa su nastavnici – sveučilišni profesori ili doktori znanosti i mentori – diplomirani fonetičari ili najbolji studenti studija Fonetike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Športski program izvodi Savez učeničkih športskih klubova grada Zagreba.

Govornička škola, prema definiciji, intenzivni je tečaj govorničtva namijenjen učenicima svih srednjih škola iz cijele Hrvatske, organizira se dvaput godišnje u proljeće i u jesen, gotovo svaki put u drugom mjestu i traje osam dana. Od 1992. godine bez stanke održano je 24 govorničke škole, od kojih

je posljednja održana od 24. do 31. listopada 2004. u Vodicama u hotelu "Imperijal", a zaključno s tom školom govornički je do sada školovano najmanje 2.500 učenika. Govorničke škole do sada su se održavale se u hotelskim kompleksima na Jadranu ili u Hrvatskome olimpijskom centru na Bjelolasici.

Temeljna svrha govorničke škole je ispunjavanje praznine koju redovni školski program ostavlja u govorničkom umijeću i u govornom izražavanju uopće. Govorničko umijeće, koje daje taj program, namijenjeno je najboljim učenicima i učenicama te predstavlja oblik dodatnoga rada s darovitima razvijajući ubrzano njihove sposobnosti i jačajući u njima naravnu težnju prema vrsnosti i intelektualnom elitizmu.

Petnaesta govornička škola uz nebitno smanjenje dotadašnjega retoričkog programa upotpunjena je izbornim športskim stručno vođenim aktivnostima (90 ili 180 minuta dnevno). Takva koncepcija govorničtva i športa nalazi oslonca u antičkim gimnazijama u kojima se uz tjelovježbe njegovala i retorika. Uzor su suvremeni elitni američki koledži, a i hrvatska je odgojna koncepcija stvaranje zdravoga duha i tijela.

Govorničko obrazovanje nije namijenjeno samo jednoj vrsti srednje škole, nego svim srednjim školama u Republici Hrvatskoj. Tako je zato što govorničko umijeće podjednako dobro služi u društvenim, humanističkim, prirodoznanstvenim i tehničkim djelatnostima.

Metode rada razlikuju se od onih koje se provode u državnim školama jer govornička škola radi intenzivno,

cjelodnevno tijekom osam dana. Učene je radioničkoga tipa (workshop). Radi se u skupinama od desetak učenika s jednim mentorom, a osim skupnoga rada izvode se i individualne vježbe (dijagnoza govornoga statusa, ortoepske i ortofonske vježbe, uvježbavanje govora i recitacija, impostacija pjevačkoga glasa, uvježbavanje voditelja). Pri završetku škole organizira se javni nastup i natjecanje govornika – smotra najboljih ostvarenja.

Cjelokupni je sadržaj govorničke škole za darovite učenice i učenike razdijeljen u četiri stupnja: početni, srednji, napredni i završni stupanj. Pokusno se izvodi i peti stupanj za napredno usavršavanje. Gradivo je podijeljeno na obvezne sadržaje (“predmete”) i na izborne sadržaje.

U pet stupnjeva govorničke škole učenici se upoznaju s brojnim retoričkim vrstama i s uvjetima koje treba zadovoljiti da bi se uopće počelo govoriti. Zato se intenzivno rade vježbe za glas i izgovor, profiliranje publike, razvija se vještina slušanja govora, proučavaju retoričke figure, modalni izrazi, govorni bonton... Za vrijeme trajanja škole svaki učenik mora sastaviti govor i izgovoriti ga javno, a oni najbolji sudjeluju na završnoj smotri natjecateljskoga karaktera. Učenici se okušavaju u debati, vođenjima sastanaka; uče kako sudjelovati u različitim okruglim stolovima, kako pregovarati, kako održati prigodni govor, kako se obraniti od smicalica, prebroditi strah i tremu od govora...

Govornička škola raspolaže s modernom multimedijalnom opremom tako da se učenici u svim sadržajima koje nauče za vrijeme nastave mogu i praktično iskušati. U sastavni dio pro-

grama ulazi i istraživanje interneta jer se mnogo pozornosti posvećuje argumentaciji koja mora biti građena iz činjenica i podataka koje učenici moraju prikupiti.

Izbornim sadržajima učenici se pojačano okušavaju u različitim retoričkim vrstama i pojačano razvijaju neke svoje afinitete. To su, između ostalih, voditeljstvo, RTV novinarstvo, promidžbene poruke, scenski govor, recitacija, govor na tuđem jeziku, ortofonske i ortoepske vježbe, natjecateljska debata te športske aktivnosti po izboru.

Cilj govorničke škole je da preda učenicima stanovitu količinu govorničkih naputaka te da im dadne početnu govorničku vještinu. Mnogo se ulaže u učenje o ispravnom i kreativnom mišljenju i tehnologiji argumentacije. Cilj je i osvješćivanje važnosti tjelesnoga zdravlja, otpornosti, tjelesne čvrstine i izdržljivosti te stvaranje navike dnevne tjelovježbe, a sve to uz razvijanje volje za natjecanjem i htijenja za pobjeđivanjem.

Uspješnost govorničke škole još se ne može brojčano iskazati jer prvi učenici iz 1992. godine još nisu navršili 30. godinu života pa se u hrvatskome društvu, u kojemu su u javnome životu zastupljeniji stariji, nisu mogli ni istaknuti. No, treba reći da mnoštvo pojedinaca, koji su kao srednjoškolci pohađali govorničke škole, danas rade u nekome od medija kao novinari, u tvrtkama kao glasnogovornici, a govorničke su škole i povećale interese za studij fonetike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Neki od nekadašnjih učenika danas su fonetičari na Hrvatskoj radioteleviziji, a rade i u drugim medijima.

Budući da broj zainteresiranih učenika ne opada, dapače, posljednjih je škola taj broj u laganome porastu, opstanak škole nije prijeporan. Iz razloga što je sve više učenika i njihovih profesora prošlo kroz školu, sudeći po medijskome interesu za svaku održanu – čini se da je govorništvo u Hrvatskoj, a s pravom se može reći u Hr-

vatskoj jer školu pohađaju učenici iz svih krajeva zemlje, popularizirano. Neznanje je najveći hendikep, stoga je misija koju će govorničke škole i dalje vršiti: promicanje govorništva kako bi se u Hrvatskoj ovladalo svim izazovima govornoga doba.

Branimir Stanić

COST A20 radna grupa “Digital Radio Cultures in Europe”, Bergen, Norveška, 3.-4. rujna 2004. Department of Information Science and Media Studies, University of Bergen, Norway. <http://server1.journal.no/www.drace.com/>

Digital Radio Cultures in Europe (DRACE) je normativno-istraživački projekt utemeljen u Eghamu, London, u lipnju 2004. u okviru projekta COST A20 “**The Impact of the Internet on the Mass Media in Europe**”. Grupa će biti aktivna do lipnja 2006. godine, a održavat će seminare u različitim europskim zemljama te poticati i koordinirati istraživanja članova grupe.

COST A20 “The Impact of the Internet on Mass Media in Europe” uključilo je 23 države. To su: Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Cipar, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Irska, Italija, Litva, Nizozemska, Norveška, Portugal, Slovenija, Španjolska, Švedska, Švicarska i Velika Britanija. U DRACE su uključeni istraživači iz Danske, Finske, Njemačke, Grčke, Mađarske, Irske, Nizozemske, Portugala, Velike Britanije i Hrvatske.

Cilj grupe Digital Radio Cultures (DRACE) je usmjeriti znanstvenu po-

zornost na promjene koje u radijskoj produkciji nastaju kao posljedica tehnoloških promjena, prelaska iz analognog u digitalno emitiranje kao i utjecaja Interneta na radio kao medij. DRACE će istaknuti poželjnu i realnu strategiju za budući smjer europske radio-produkcije, a ciljana skupina korisnika dosegnutih zaključaka bit će tvorci medijskih politika, javni radio servisi (PBS), vlasnici privatnih medija i medijski profesionalci.

Na radnom sastanku istraživačke skupine koji je održan na Fakultetu za informacijske znanosti i medije Sveučilišta u Bergenu, Norveška, od 2. do 5. rujna 2004. godine, kao suradnica projekta “Medijski, kulturni i komunikacijski aspekti civilnog društva” (glavni istraživač doc. Dr. Zrinjka Peruško, Institut za međunarodne odnose – IMO, Zagreb), dr. Nada Zgrabljčić izlagala je na temu “The Technological Landscape: The Croatian Situa-

tion” i predstavila hrvatske elektroničke medije.

Hrvatska koja za razliku od zemalja velike Europe još nema javnu medijsku politiku prema novim tehnologijama, nema ni istraživanja o digitalizaciji radija i televizije koja bi naznačila smjer kojim će, s tim promjenama,

krenuti naša medijska produkcija, medijsko tržište i medijsko zakonodavstvo te se za to novo komunikacijsko doba priprema prihvaćajući ga za sada prije kao evoluciju nego kao revoluciju.

Nada Zgrabljic

Međunarodna konferencija *Informacijski ratovi na Balkanu od 1991. Rat u bivšim Jugoslavenskim medijima: komparativna analiza izvještavanja iz Beograda, Zagreba, Sarajeva, Skoplja i Podgorice, Beč, 19. i 20. srpnja 2004.*

Međunarodna konferencija pod nazivom *The Information Wars in the Balkans since 1991. The War in the Former-Yugoslavian Media: a Comparative Analysis of the Reporting from Belgrade, Zagreb, Sarajevo, Ljubljana, Skoplje and Podgorica*, održana je u Beču 19. i 20. srpnja godine 2004. Projekt u sklopu kojega je skup održan financiro je Deutsche Stiftung Friedensforschung, a pokrovitelji su bili Austrian Association of Cities and Towns, Austrian National Union of Students, i Sveučilište Innsbruck u Austriji.

Nakon pozdrava i uvodnog govora jednoga od organizatora – prof. dr. Joerga Beckera, riječ je uzeo bivši austrijski veleposlanik u Bosni i Hercegovini i počasni građanin Sarajeva, dr. Valentin Inzko. On je uvodno govorio o sociopolitičkim uvjetima u republikama i pokrajinama bivše Jugoslavije, te o specifičnim, suvremenim problemima novonastalih zemalja, po-

sebice u kontekstu postignuća uvjeta za prijam u Europsku Uniju.

Suorganizatorica mr. Mira Beham u svojem je predavanju govorila o konferenciji kao pokušaju da se pronađu zajednički elementi u opisivanju ratnih zbivanja i to analizom medija koji nisu bili zadovoljni nacionalistički usmjerenim državnim vlastima u Hrvatskoj i Srbiji, te analizom medija drugih republika bivše Jugoslavije. Takva bi analiza, za razliku od istraživanja koja su se uglavnom bavila razlikama u definiraju ratnih događaja na području bivše Jugoslavije, omogućila približavanje stajališta, te nastavak dijaloga između sukobljenih strana.

Dr. Wilfried Graf održao je predavanje pod nazivom *Peace Research and Conflict Transformation: Lessons from the Wars in Former Yugoslavia*, te je istaknuo nužnost multidimenzionalnog pristupa u analizi sukoba na području bivše Jugoslavije. Osim povijesne, gospodarske, etno-nacionalne, političke, regionalne i povijesno-kul-

turne dimenzije sukoba, kao najvažniju istaknuo je ulogu međunarodne zajednice te istaknuo da je priznanje suvereniteta Hrvatske i Slovenije potpuno onemogućilo mirno rješenje. Nedostatak konkretnih rješenja i sugestija iznutra, kao i simplifikacija sukoba, doveli su do eskalacije rata, a međunarodna zajednica u cijelosti je zakazala u svojoj mirovnoj misiji.

Drugi dio predavanja počela je Susanne Jaeger radom pod nazivom *The Western Press Coverage of War in Bosnia*. Za teoretski okvir uzela je socijalno – psihološki model konflikta (Kempf), te je pokušala odgovoriti na pitanje: kako su zapadni mediji predstavili interne aktere (sukobljene strane u BiH) i one međunarodne uključene u sukob? Analiza je obuhvatila trinaest dnevnih novina iz osam država (Finska, Švicarska, Njemačka, Austrija, SAD, Velika Britanija, Izrael i Francuska), te 98 događaja u razdoblju od srpnja 1990. do ožujka 1996. Istraživanje je pokazalo da se predstavljanje internih aktera znatno razlikuje – pojednostavljeno rečeno, pozitivna uloga pripisivala se Bošnjacima, negativna uloga agresora Srbima, dok su Hrvati predstavljeni ambivalentno. U prezentacijama u kojima su međunarodni akteri subjekti, više se govorilo o mogućnostima vojne intervencije, nego o mogućnostima koje bi vodile u smjeru mirnog rješenja.

Sljedeći predavač, Burkhard Blaesi, kombinirao je kvantitativnu i kvalitativnu metodu u svojem istraživanju pod nazivom *From foe image to friendship? How the German Press covered former Yugoslavia after the fall of Milosevic*. U kvantitativnom dijelu analize uzorak se sastojao od 483

članka iz dnevnih novina Frankfurter Rundschau, između 6. listopada 2000. i 15. ožujka 2002. Istraživanje se odnosilo na analizu njemačkih medija prije Miloševićeva pada, kada se Srbija uglavnom predstavljala negativno, i nakon njegova pada, kada je nastupila promjena: umjesto jednoobraznog izvještavanja dogodila se diferencijacija u načinu predstavljanja događaja u Srbiji. Autor je otkrio pet načina izvještavanja: pad interesa za temu, osuda/kritičko procjenjivanje događaja, borba za demokraciju, ravnomjerno fokusiranje na prošlost i sadašnjost, težište na prošlost. Kvalitativni dio analize bio je usmjeren na otkrivanje načina na koji novinari pokrivaju teme poput demokratizacije, ustroja mira i rekonzilijacije. Uzorak se sastojao od 23 članka iz pet njemačkih dnevnih novina, a problematizirali su ključne događaje u Srbiji u razdoblju od 2000.-2002. Istraživanje je pokazalo da se težište stavlja na demokratizaciju i reintegraciju Srbije u Europu, dok rekonzilijacija Srba i njihovih susjeda, te Srba i Nijemaca nije problematizirana. Uzrok autor pronalazi u tome što se radi o dugotrajnom, teško mjerljivom procesu. Zaključio je da je stavljanjem mira na dnevni red političkih događaja u Srbiji, u njemačkim medijima počela postupna dekonstrukcija lošeg ugleda Srbije, koja je do tada karakterizirana kao “neprijateljska”.

Dr. Dimce Paskoski održao je predavanje pod nazivom *Noise Sources – Disturbances of Communication*, usmjereno na kritiku kvantitativnog rasta različitih medija u suvremenim društvima, te istodobno sve manju kvalitetu emitiranog sadržaja, što utje-

će na smanjivanje raznovrsnosti i kreiranje jednoobraznog mišljenja.

Zbog nedostatka vremena, kao i zbog umora sudionika konferencije, posljednji je predavač, Nedeljko Vučković, znatno skratio predavanje; govorio je o preliminarnim rezultatima istraživanja pod nazivom *Attitudes of Young Bosnians towards the NATO Journal "Mirko"*. Svrha je istraživanja bila ispitati koliko časopis utječe na stajališta korisnika.

Drugi dan konferencije bio je predviđen za predavanja istraživačkih timova iz republika bivše Jugoslavije, i oni su, prema nekim unaprijed zadanim parametrima, pripremili analizu sadržaja tiska, kako bi se mogla obaviti komparativna analiza rezultata. Bila su zadana tri događaja: 1.) početak rata u Sloveniji krajem lipnja 1991., 2.) pokolj na tržnici Markale u Sarajevu, u veljači 1994., te 3.) Kosovska kriza i početak intervencije NATO saveza u Srbiji, u ožujku 1999. Unaprijed su definirana i razdoblja analize (tjedan dana), te novine koje je trebalo analizirati.

Prvo predavanje održale su Katari-
na Panić i Eldina Pleho. One su obavile istraživanje medija u Bosni i Hercegovini pod nazivom *Decade of Free Thinking, Ultrationalism and Anarchy – a Comparative analysis of the Print Media in Bosnia and Hercegovina*. Početak devedesetih karakterizira rasap starih i kreiranje novih vrijednosti. U tom konfuoznom razdoblju razvijalo se slobodno, pomalo anarhistično novinarstvo. U analiziranim novinama vidljivo je da se još nije kristalizirala jasna pozicija u odnosu prema dezintegraciji Jugoslavije, koja je bila na pomolu. Početkom rata u

Bosni i Hercegovini, jugoslavensko domoljublje zamijenjeno je nacionalizmima, što je rezultiralo nestankom profesionalnog novinarstva. Kao posljedica rata razvili su se medijski sustavi prema etničkom ključu. Analiza izvještavanja o kosovskoj krizi i intervenciji NATO saveza pokazala je znatne razlike u izvještavanju medija Republike Srpske (RS) i onih u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH); prvi su gotovo isključivo izvještavali o intervenciji NATO saveza u Srbiji, dok su bosanskohercegovački mediji uglavnom pisali o kosovskoj krizi, a manje o stanju u Srbiji. Autorice su zaključile da se stanje u posljednjih nekoliko godina ipak stabiliziralo, a znatno nakon osnutka alternativnih medija, čime se otvara prostor za razvoj profesionalnog novinarstva u Bosni i Hercegovini.

Posebnu analizu medija u Republici Srpskoj napravila je Mirjana Skrba u tekstu *The reporting of the Print Media in Republika Srpska* (što je uzrokovalo nezadovoljstvo ekipe iz BiH). Za prvi i drugi događaj analizirane su novine Glas (koje su godine 1993. promijenile naziv u Glas srpski), a za treći i Srpsko oslobođenje i Nezavisne novine, koje su u međuvremenu počele izlaziti. Glas srpski i Srpsko oslobođenje okarakterizirani su kao pro-srpski usmjereni, dok se uredništvu Nezavisnih novina priznaje objektivniji pristup. Sve je to, ipak, daleko od profesionalnog i objektivnog novinarstva.

Biljana Veličkowska, Viktorija Dimitrovska i Sead Dzigal, u zajedničkom su radu pod nazivom *Diversities in the Macedonian Media Reporting during the Wars in Former Yugosla-*

via. analizirali dnevnikove Nova Makedonija na makedonskome jeziku i Flaka na albanskom. Glavni zaključak njihove analize jest da je u Makedoniji novinarstvo u analiziranim razdobljima bilo manipulirano i pod političkim nadzorom, te da se – zato što nije bilo neovisnog novinarstva – redovito događalo da novinari popuštaju političkim pritiscima.

Poslijepodnevni dio započele su Marijeta Pirnat, Tjaša Pišljarić i Maja Turnšek. One su provele opsežno istraživanje (N=1613) u kojemu su se kao teoretskim okvirom koristile teorijom stereotipiziranja. U radu pod nazivom *Media Presentation of "Us" and "The Other" during War Time*, krenule su od pretpostavke da će veći stupanj uključenosti u sukob utjecati na više priloga u medijima u kojima se pozitivno evaluira vlastita skupina (Slovenija), a negativno "drugi". Rezultati su pokazali da se takva hipoteza mora odbaciti, naime, u slovenskom tisku bilo je iznenađujuće malo interpretativnih, vrijednosno opterećenih članaka. Jedno od mogućih objašnjenja jest to što je uključivanjem Slovenije u sukob i promjenom vrijednosnoga sustava, najvažnija vrijednost postala informiranje javnosti. Drugo objašnjenje odnosi se na činjenicu da se početkom sukoba broj važnih događaja znatno povećava – u takvoj situaciji najvažnije postaje informiranje, a ne interpretacija događaja.

Slijedilo je predavanje Rašelje Krnić, Vlaste Prohaske i Helene Popović, pod nazivom *Croatian Press in the Decade of Conflict. A Preliminary View: Slovenia – 1991; Bosnia –*

1994; Kosovo – 1999. Kombinacijom kvantitativne i kvalitativne metode analiziran je hrvatski tisak, sa svrhom da se otkrije postoje li razlike u izvještavanju novina s obzirom na njihovo profiliranje u odnosu prema državnoj politici. Utvrđeno je da postoje razlike, ali one se ne mogu jednoznačno definirati prema navedenom kriteriju iz barem tri razloga: prvi – jer obuhvaćeno desetljeće karakteriziraju duboke strukturalne promjene u Hrvatskoj, a posljedica je specifičan i složen odnos prema drugim republikama i pokrajinama bivše Jugoslavije; drugi – jer su se u navedenom razdoblju mijenjali neki od medija o kojima je bila riječ; i treći – jer se definirani događaji nisu odnosili izravno na Hrvatsku

Posljednje predavanje pod nazivom *Information War in Serbia – Slovenian Case (June-July, 1991); The War in Bosnia and Herzegovina – The "Market Square Massacre" in Sarajevo in February, 1994.; Beginning of the Kosovo War, March 1999*; održale su Ljiljana Marić, Dragana Lukić i Tanja Petrović. Analizom srpskog tiska potvrđena je razlika između novina koje su potpuno bile u službi državne politike (Politika, Večernje novosti), i onih s kritičkim odmakom prema srpskom režimu, objavljujući analitičke članke u kojima su zastupljene pozicije svih strana (Nin, Vreme).

Konferenciju je kratkim govorom zatvorio suorganizator konferencije prof. dr. Wolfgang Hofkirchner, te je istaknuo da će sva istraživanja biti objavljena u zborniku.

Helena Popović

Međunarodni okrugli stol *Kulturne politike i kulturni razvoj u jugoistočnoj Europi: nova zbilja i novi izazovi*, Zagreb, 10.-11. rujna 2004.

Okrugli stol "Kulturne politike i kulturni razvoj u jugoistočnoj Europi: nova zbilja i novi izazovi" (Cultural Policies and Cultural Development in Southeastern Europe: New Realities and Challenges) u organizaciji Odjela za kulturu i komunikacije IMO i Mreže Culturelink održan je u Zagrebu 10. i 11. rujna 2004.

Skup je bio posvećen konceptualnim i razvojnim pitanjima kulturnih politika i razvoju regije, te pokušaju definiranja konkretnih oblika suradnje u jugoistočnoj Europi a sudjelovali su regionalni eksperti iz područja kulturne politike, kulturnih istraživanja i kulturnog menadžmenta. Svrha okruglog stola bila je predložiti nove načine kulturne suradnje u regiji, utvrditi koje organizacijske strukture mogu najučinkovitije osigurati potporu sustavnom i kontinuiranom regionalnom kulturnom razvoju, te potaknuti zajednička istraživanja o kulturnim promjenama u regiji.

Tema prvog dana bile su "Kulturne politike i kulturni razvoj u jugoistočnoj Europi". Skup je otvorila dr. Nada Švob-Đokić uvodnim predavanjem o problemima kulturne tranzicije u zemljama jugoistočne Europe, sumirajući promjene u regiji u proteklih petnaest godina. Istaknula je da se pojam jugoistočna Europa odnosi na moderniziranu Europsku regiju, dok Balkan definira kao tradicionalno shvaćanje istog zemljopisnog područja. Nakon reformi u kulturnim politikama u spo-

menutom razdoblju, dr. Švob-Đokić istaknula je da je došlo vrijeme za evaluaciju postignutog. Regija se razvija te je potrebno stalno istraživati kulturne promjene kako bi se moglo redefinirati regiju, odnose u njoj te kulturnu suradnju.

Proteklih petnaest godina bile su obilježene prekidom suradnje među zemljama u regiji i velikim utjecajem stranih čimbenika, poput EU i različitih zaklada. U posljednje se vrijeme kulturna suradnja postupno obnavlja, iako se još uvijek uglavnom temelji na osobnoj suradnji umjetnika i kulturnih djelatnika, a ne na službenoj regionalnoj politici i suradnji. Vidljiv je i veći interes građana za kulturne proizvode iz regije. Dr. Švob-Đokić ističe da bi se budući odnosi trebali temeljiti na prihvaćanju kulturne raznolikosti regije i zajedničkim interesima država u regiji. Regionalni identitet danas odražava prihvaćanje kulturnih raznolikosti regije ali i novih oblika kulturne suradnje i partnerstva.

Sljedeće izlaganje o mogućnostima i preprekama za kulturnu suradnju u regiji održala je Corina Suteu (ECUMEST). Istaknula je da proširenje EU ima utjecaja na regiju, a posebice nedorečena kulturna politika i nedostatni pravni okvir u regiji. Takvo stanje zahtijeva promišljanje i određivanje vlastitih regionalnih prioriteta i potreba. Danas većinu prijedloga u regiji potiču strane institucije poput zaklada ili pak EU-a, pa bi bolja povezanost i

vidljivost regionalnih inicijativa mogla pridonijeti boljoj ravnoteži između stranih i lokalnih prijedloga. Istaknula je potrebu za suradnjom unutar regije i s drugim područjima a ne samo sa Zapadnom Europom, a kulturnu raznolikost regije prepoznaje kao snažan element koji mora biti prepoznat i uključen u postojeće kulturne politike. Drugo pitanje koje Corina Cuteu ističe jest kako sačuvati kulturne vrijednosti regije zato što razlike u društvu, ali i između različitih država, postaju sve veće. S tim u vezi istaknula je potrebu za kulturnim istraživanjima kako bi se procijenilo postojeće stanje u društvu i evaluirali rezultati postojećih kulturnih politika i strategija, posebice u dijelu vezanom za kulturnu suradnju koja se najčešće temelji na osobnim odnosima između umjetnika, a ne na mehanizmima kulturnih politika.

Lidija Varbanova uvela je u raspravu temu kulturnog financiranja i kulturnog razvoja te utjecaja što ga europski trendovi imaju na regiju. Kao glavni problem ističe smanjenje izvora financiranja za projekte, jer su se UNESCO, Vijeće Europe i različite zaklade okrenuli ka drugim područjima, a nacionalne i regionalne alternative za promicanje kulturne suradnje uglavnom ne postoje. Zanimljivo je istaknuti da se regionalna kulturna suradnja u posljednje vrijeme povećava, upravo zbog smanjenih mogućnosti financiranja, dok je u ranijem razdoblju veće aktivnosti različitih zaklada u regiji ona većinom bila okrenuta prema zapadnoj Europi. Lidija Varbanova istaknula je važnost kulturnih pokazatelja koji bi trebali osigurati bolju povezanost između istraživanja i kulturnih politika, no nažalost ni jedna zem-

lja u regiji nije još uspostavila takav sustav. Također je dodala koliko su važne sustavne informacije koje bi omogućile nova znanja i poticale nove suradničke kulturne prakse, a kao dobar primjer navela je planiranu uspostavu portala LAB što ga pokreće Europska kulturna zaklada.

Marina Đukić iz Centra za stalno kulturno obrazovanje iz Beograda, govorila je o potrebama obrazovanja u području kulture u regiji te je dala pregled aktivnosti spomenute službe. Istaknula je da bi obrazovanje trebalo biti u skladu s potrebama sektora i ciljevima kulturnih politika kako bi moglo osposobiti ljude za reforme sustava poput primjerice decentralizacije, a to bi pridonijelo izobrazbi obrazovanih kulturnih administratora u regiji.

Violeta Simjanovska iz Makedonije u svojem je predavanju govorila o kulturnoj politici u Makedoniji s posebnim naglaskom na probleme decentralizacije koji su ključni za cijelu regiju. Istaknula je nestabilnost političkog i kulturnog sustava u Makedoniji, opterećenog mnogobrojnim problemima pa i pokušajem decentralizacije. Iako se tim problemom bave već 10 godina trenutne zakone opisuje kao "skrpani" sklop zakona koji čine nove poteškoće poput primjerice teritorijalne i porezne decentralizacije, što utječe i na kulturu koja u razdoblju podjele kulturnih ustanova na nacionalne i lokalne, bez jasne strategije. Te teme potaknule su žustru raspravu sudionika koji su govorili o različitim iskustvima vezanima za decentralizaciju.

O interkulturnoj komunikaciji i medijaciji u regiji govorio je Sanjin Dragojević – predstavio je nekoliko

regionalnih projekata poput umjetničkog aktivizma, medijskih projekata ili pak socio-kulturne animacije. Ti projekti omogućili su uspostavu dijaloga među različitim kulturnim skupinama i time uspostavu interkulturalnog dijaloga. Na primjerima je objasnio različite razine interkulturalne kompetencije skupina ili osoba koje mogu varirati od društvene integracije, preko prilagodbe i prihvaćanja, do smanjenja postojećih razlika, defenzivnog pristupa i odbijanja.

Janko Ljumović predstavio je stanje u crnogorskoj kulturi analizirajući situaciju i promatrajući kako kulturne politike i obrazovanje, administracija, te dijalog u regiji utječu na promjene. Fokus mu je bio na razlikama u pristupu odozgo i odozdo tj. razlikama između institucionalnog i programskog pristupa u organizaciji kulture i problema koji iz toga proistječu. Malo zanimanje za kulturu vidi se i u neodgovarajućem kadru – u kulturnim administratorima koji bi trebali omogućiti provedbu kulturnih politika.

Problem povezivanja kulturnih sektora i kulturnih aktera dotaknula je u predavanju Oana Radu. Kratko obrazloživši aktivnosti programa Polices for Culture, govorila je o poteškoćama kulturnih djelatnika kad je riječ o znanju stečenom obrazovanjem u zapadnoeuropskim državama; kad to pokušaju primijeniti u organizaciji konkretnih aktivnosti u regiji, gdje se kontekst i mehanizmi kulturne politike razlikuju od “zapadnog modela” pa zato često “zapadni” načini kulturnog menadžmenta nisu mogući u regionalnom kontekstu.

Dvadesetak sudionika skupa oštro su raspravljali o tim temama. Nakon

rasprave prvog dana zaključeno je da smo nakon faze u kojoj su se zemlje usmjerile na pripremu kulturnih politika i strategija došli u fazu kada je očita potreba za procjenom postignutih rezultata. Uočeno je da u regiji postoji bogato lokalno znanje o kulturnim problemima, te da bi bolja povezanost i prijenos znanja bili od koristi za razvoj regije. Trenutno stanje je takvo da većinu prijedloga potiču strane institucije poput zaklada ili pak EU-a, pa bi bolja povezanost mogla pridonijeti boljoj ravnoteži između stranih i lokalnih prijedloga. Dosadašnji prijenos znanja iz Europe u regiju pokazao je da se često znanja iz zapadnoeuropskih zemalja neuspješno prenose u regiju. Nepoznavanje stanja u jugoistočnoj Europi dovelo je do toga da mnogi strani stručnjaci nude neprikladne modele. Bolje zastupljena regionalna ekspertiza mogla bi osigurati da se među kulturnim akterima osigura prijenos znanja koji odgovara u regiji.

Drugi dan bio je posvećen pokušaju da se pronađe mogućnost za konkretnu zajedničku suradnju među sudionicima. Raspravljalo se o mogućim zajedničkim projektima i mogućnosti suradnje na zajedničkim istraživanjima kulturnih promjena u jugoistočnoj Europi i eventualnom stvaranju neke vrste fleksibilne platforme za usklađivanje aktivnosti, što bi omogućilo bolju međusobnu povezanost. Određene su i potrebe za razvojem obrazovnih programa u području kulture u regiji, posebice za kulturne administratore, te za sustavnim istraživanjima kako bi se mogli procijeniti postignuti rezultati postojećih kulturnih politika. Za mogući nastavak rasprave i dogovor o zajedničkoj istraživačkoj surad-

nji predloženo je da se održi sastanak u sklopu planiranog IMOva seminara "Cultural Transitions in Southeastern Europe" u IUCu od 8 do 15 svibnja 2005.

Više informacija o okruglom stolu "Kulturne politike i kulturni razvoj u

jugoistočnoj Europi: nova zbilja i novi izazovi" dostupno je na web stranici <http://www.culturelink.org/conf/culpoldev/index.html>.

Aleksandra Uzelac

Medijska politika u procesu tranzicije u jugoistočnoj Europi, Zaklada Friedrich Ebert, Beograd (Srbija i Crna gora), 24.-26. rujna 2004.

Međunarodnu konferenciju "Medijska politika u procesu tranzicije u jugoistočnoj Europi" organizirala je Zaklada Friedrich Ebert, uz medijsku potporu političkog tjednika "Vreme", a održana je od 24. do 26. rujna 2004. godine u Beogradu u Hotelu Intercontinental. Sudjelovali su predstavnici političke vlasti Srbije i Crne Gore, te medijski stručnjaci, predstavnici nevladinih udruga, medijskih udruženja, regulatornih tijela, novinari i medijski vlasnici iz zemalja novih članica EU, zemalja kandidata te drugih zemalja iz područja Jugoistočne Europe, zemalja Zapadne Europe i Europskih institucija. Organizatori su bili potaknuti sporim demokratskim promjenama u medijskom zakonodavstvu i primjeni toga zakonodavstva u Srbiji i Crnoj Gori, te nastojanjima da se okupljanjem međunarodnih stručnjaka pridonese pokretanju stručnih javnih rasprava i ekspertizi već učinjenoga.

U prvom dijelu konferencije, nakon uvodnih smjernica koje je dao dr. Heinrich Sassenfeld, regionalni koordinator Zaklade Friedrich Ebert, predstavljani su pozitivni europski standardi u provedbi medijskih politika

(Ivan Nikoltchev, Council of Europe) i iskustva nekih zapadnoeuropskih regulatornih tijela u provedbi medijskih zakona i složenosti specifičnog u odnosu na zajedničko u tim zakonima (Geront Schuman, Njemačka), a o medijskoj politici WZU-a, jednom od najvažnijih vlasnika u ovom dijelu Europe govorio je Srgjan Kerim, regionalni predstavnik tvrtke. O iskustvima Slovenije, koja su dragocjen usmjertelj aktivnosti na području usklađivanja medijskog zakonodavstva, govorile su Brankica Petković iz Mirovnog instituta u Ljubljani i Sandra Bašić Hrvatinić s Fakulteta društvenih znanosti Sveučilišta u Ljubljani. Panelisti Beate Klimkiewicz (Poljska), Miklos Sukosd (Mađarska), Jan Jirak (Češka) i Brindusa Armanca (Rumunjska), iznijeli su stanje u medijima i medijskom zakonodavstvu tijekom i nakon prijama u EU, s osvrtom na neke probleme medijske političke komunikacije, koja reflektira mnoge probleme bivših političkih uređenja i poimanja medijske prakse koja su tada pratila rad novinara i uređivačku medijsku politiku. Brindusa Armanca je aktualizirala problem koji je u Rumunjskoj

nastao između urednika nekih dnevnih listova i WAZ- a, pri čemu su novinari optužili vlasnike da im dokidaju njihovu autonomiju i izravno se miješaju u uređivanje, a što je predstavnik WAZA na konferenciji demantirao. Dunja Mijatović, kao djelatni član regulatornih institucija istaknula je složenost i neefektivnost medijske politike u BiH te neučinkovitost donošenja i provedbe medijskih zakona.

Medijska analitičarka i profesorica na Fakultetu političkih znanosti u Beogradu Snježana Milivojević istaknula je da se, unatoč velikoj važnosti koju mediji imaju u razvoju demokracije i institucija države, ne radi dovoljno na primijeni europskih zakonodavnih standarda, da se zakoni ne provode te da se sporim reformama u tom području pridružuju i neučinkovita regulatorna tijela i slične institucije koje djeluju kao nadzor javnosti. Abaz Beli Džafić predstavio je nove zakone o Javnom radiju i televiziji Crne Gore. Dušan Reljić, bivši novinar a sada medijski stručnjak i analitičar iz Berlina, ukazao je na neke sustavne propuste vođenja medijske politike, a Nada Zgrabljic je u izlaganju analizirala teme koje su zanimale medijske analitičare i javnost u Hrvatskoj od početka tranzicije 90-ih do sad, te kako su se mijenjale u skladu s ostalim društve-

nim i političkim promjenama, prije svega s promjenom paradigme u kontroli medija koja je pomaknuta od politike prema tržištu. Naglasivši da je Hrvatska na području medijskih prava učinila mnogo prije svega prihvatanjem triju važnih zakona (Zakona o HRT-u, Zakona o medijima i Zakona o elektroničkim medijima), zauzela se za važnost javnog nadzora i provedbe donesenih zakona kao temeljnih elemenata razvitka hrvatske medijske politike prema europskim standardima.

Završna rasprava omogućila je svim sudionicima skupa sučeljavanje mišljenja i stajališta o temama iznesenim na skupu i o iskustvima u okviru različitih medijskih institucija. Opći je dojam da je konferencija "Medijska politika u procesu tranzicije u jugoistočnoj Europi" u organizaciji Zaklade Friedrich Ebert i tjednika "Vreme" bila uspješna i motivirajuća, da je okupila relevantne paneliste i sudionike, te da razmjena iskustava i mišljenja te sukob različitih teza i prijedloga iznesenih na konferenciji, mogu biti koristan impuls politici u razvijanju elemenata i mehanizama za buduću brži i primjereniji angažman oko medijske politike.

Nada Zgrabljic

The Tenth Media Forum: *EU Enlargement: Opportunities and Risks*, Zürich/Bern/Geneva/Lugano, 2-7 May 2004

The Swiss non-governmental organization "Forum Öst-West", which deals with international relations, the position of Switzerland in Europe and the development of civil society, was the organizer of the Tenth Media Forum entitled *EU Enlargement: Opportunities and Risks*. Journalists and media experts from countries all over the Balkans and Central Europe took part in the meeting whose aim was to find out how media representatives from that particular part of Europe estimate the relations between Switzerland and the EU and the momentary role of Switzerland in the EU. The Forum was sponsored by the Swiss government, various Swiss institutions, banks and trusts. For the participation of Croatian journal *Media Research* in the Forum, we would like to thank Croatia Airlines in Zürich and Pliva International AG, Zug. We also wish to congratulate the representatives of "Forum Öst-West", Georg Dobrovolny and Ruth Bornhäuser, on their great success in organizing this event.

The Forum began on 3 May in Zürich with the opening statement by the distinguished Swiss politician and writer, Ernest Mühlemann, the author of the book "*Ausgenschein als schweizer Parlamentarier an aussenpolitischen Brennpunkten*". In his speech, Mühlemann explained the current political situation of Switzerland, stressing the importance of the perception of his country as part of Europe in the

Swiss opening towards the EU.

The next day, 4 May, a scholarly meeting on the role of Switzerland in modern Europe and the question of joining the EU was held in Bern. Besides the Slovenian and Croatian ambassador, Dr. Mladen Andrić, the speakers were scientists, economists and politicians from Switzerland and other countries. During the meeting, the guests and journalists were asked many questions about their views related to the future of Switzerland in the EU surroundings and the subject of Swiss joining the EU.

On the third day of the Forum, 5 May, the participants of the Media Forum first visited the Geneva Palace of the United Nations, where they were informed about the UN activities by Dr. Elena Ponomareva. Afterwards they paid a visit to the Red Cross building where the journalists got the information about the Red Cross activities, showing special interest in the principals of cooperation between the Red Cross organization and the media regarding the current problems of the abuse of prisoners in Iraq and other similar events in which that organization plays an important role. After Geneva, the participants of the Forum went to Lugano, where various tourist (Ticino turismo, director Tiziano Gagliardi) and cultural contents were presented to them. The director of the Film Festival of Lugano spoke of the history of that event. Thanks to the

sponsorship of the Hermann Hesse Trust in Montagnola (director Regina Bucher), a visit to the Museum of Hermann Hesse (the author of *The Steppe Wolf*), who had spent a part of his life in Lugano and Montagnola, was also organized. Finally, Marco Blaser, journalist and former director of Swiss radio television (Radiotelevisione Svizzera – RTS) in Lugano organized a meeting with colleagues from the RTS. There was a round table on the media in the Balkans, Central Europe and Switzerland (the countries from which the participants of the round table came) was held, during which the host (RTS) presented a multicultural democratic concept as a bond between the Swiss majority and the minorities, stressing the importance of the public radio and television in uniting the life of the Swiss nation (which numbers seven million people, members of four different cultural and linguistic communities) through cultural, political, economic and sport events. RTS has around 1,000 employees and broadcasts three radio and two television programmes in Italian language for the Italian part of Switzerland, which has 720,000 inhabitants.

Given the importance and success of the Tenth Media Forum, the hosts asked their guests, journalists and media experts, a few basic questions about the Forum: What was your opinion about Switzerland prior to the Tenth Media Forum? What was your main interest? Do you have any plans with the Media Forum? Have you made the contacts you wanted to make? What is your most useful experience from the Media Forum? Are

your expectations about the Tenth Media Forum fulfilled? What are your suggestions for the next Media Forum? What subjects would you be interested in? What are your impressions about your stay in Switzerland?

The participants of the Tenth Media Forum, journalists and media experts from Central and Eastern Europe, said that they had come to Switzerland in order to find out the reasons for the current position of that country about joining the EU and whether a change of attitude is possible. They were particularly interested in the Swiss migration policy, achievements in integration processes and multicultural activity, the role of the media in regional development and positive discrimination as a right to linguistic diversity. The participants considered the Forum to be extremely successful, useful and very well organized. They pointed out that the professional gatherings provided them with more information than expected, and influenced their view of Switzerland as a conservative, but also an innovative country a potential to help the EU to develop, especially in the fields of human rights and democracy.

Among the participants of the Tenth Media Forum in Switzerland was Veronica Cherkasova, an independent Belarus reporter. Veronika Cherkasova was working for the independent trade union newspaper *Solidarnost*, having earlier written for the independent Belorusskaya Delovaya Gazeta and Belorusskaya Gazeta newspapers. Five months after the Media Forum, on 21 October, AFP reported that she had been murdered in her apartment in the Belarus capital

Minsk. The representatives of "Forum Öst-West" as well as the participants of the Tenth Media Forum – colleagues of Cherkasova, expressed their sorrow at her death. *Media Research* also wishes to express its sympathy at the sudden and tragic death of the journalist Veronica Cherkasova. As her death echoes through the European journalistic community, one more great value of gatherings such as the Media Forum becomes obvious: they help to develop a journalistic professional sphere and to make European journalists aware of the importance of their profession, work and cooperation in building today's democratic Europe.

Inspired by the theme and quality of the Tenth Media Forum, where international experiences were exchanged, in a scientific and profes-

sional sense, and wishing to stimulate the further cooperation between journalists from the countries which have recently become members of the EU and the candidate countries, based on the Croatian interest and the perceptions and contacts made at the Forum, *Media research* is preparing a special theme issue "*The Media and EU Enlargement*" for the year 2005. Wishing to introduce to our cultural public the knowledge and experience of other countries which have successfully completed the preparations for joining the EU in the field media standards, we invite European experts on media legislative and other theorists to send us papers on the subject.

Nada Zgrabljic

A Virtual Historical Agency for Audiovisual Archives, International Experts Meeting, Lugano (Switzerland), Università della Svizzera Italiana, 8-9 November 2004

Swiss Commission for UNESCO, in partnership with **Università della Svizzera Italiana** (University of Lugano, Faculty of Communication) and **Radiotelevisione Svizzera di Lingua Italiana** (Television for Italian-speaking Switzerland) organized a meeting and workshop on the theme of **preservation and exploitation of audiovisual archives** in Lugano 8-9 November 2004.

This seminar was aimed to gather information from the media and archive experts from Albania, Croatia,

Hungary, Italy, Macedonia, Montenegro, Slovenia and Switzerland about archives in their countries and the public interest for virtual archives of the audiovisual heritage, as well as to create a common network of knowledge of audio/video archive materials from these countries, by means of standard inventory models and digital communication, and to create the common Virtual Historical Agency. The creators of this brilliant idea, who, as well, excellently organized the meeting and to whom *Media Research*

is especially grateful for its participation in the meeting, are members of the Swiss UNESCO Commission Dr. Enzo Pelli and Mr. Marco Blaser, Mr. Theo Maeusli, Head Documentation and Archives TSI, and Ms. Francesca Gemnetti, President of Swiss UNESCO Commission.

As the vision of the Memory of the World (in accordance with 31 C/Resolution and with the report submitted by UNESCO on the preservation of the digital heritage) emphasized, the world's documentary heritage belongs to all. It should be fully preserved and protected for all and, with due recognition of cultural mores and practicalities, should be permanently accessible to all without hindrance.

The digital heritage is inherently unlimited by time, geography, culture and format, and the individual people and populations may speak to a global audience, and minorities to the majorities. The audiovisual heritage is of considerable value in various ways:

- as the national history
- as the unique documentation – interviews with celebrities form the world literature, politics, sports
- artistic values (radio drama, documentary)
- professional value (journalistic genres, editors)
- sources of different scientific investigations.

In Croatia, as well as in the rest of the world, the broadcasting memory is in jeopardy. Physical deterioration is likely to cause a part of the archives of the Croatian Television as well as in the Croatian Radio to disappear. The

race is now on to conserve this broadcasting heritage.

The volume of archive of Croatian Radio comprises about 90,000 hours of radio programme (32,000 records, 12,000 audio CD-s, 250,000 magnetic tapes).

Sixty years after the creation of radio and 50 years after the creation of television, broadcasting has been elevated to the ranks of heritage. Public Service Broadcasting is not only a wave of pictures and sounds but also an evidence of modern history and essential part of our collective memory. For example, at RAI and in BBC, the volume is huge: RAI has 425,000 hours of radio programme, and at the BBC archives 300,000 hours of radio programme.

Therefore, preservation and provision of access to documentary heritage involves ethical consideration, especially emphasized by the UNESCO's Memory of the World Programme, and many different national and international professional associations have developed codes of ethics (for example, FIAF – International Federation of Film Archives have such codes). In spite of this, the ethics of preservation of the audio and visual materials, for the majority of the institutions, is an issue for the future. The guidelines of the UNESCO Programme to protect Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity (http://www.unesco.org/culture/heritage/intangible/masterp/html_eng/index_en.htm) bring some criteria for the selection of material for the digital archives. It must be masterpieces of human creative genius and represent a strong concentration of intangible cultural tradition or cultural

history of the community concerned. All participants (**Marco Blaser** Mr, Journalist, Member of Swiss Commission for UNESCO, **Branko Bubenik** Mr, Director of Archives HRT (Croatian Radio-Television) b.bubenik@hrt.hr, **Ganz-Blaettler Ursula** Mrs, Assistant Professor (TV Communication), University of Svizzera italiana, **Francesca Gemnetti** Mrs, President, Swiss Commission for UNESCO, **Ruth Hungerbühler** Mrs, Dr, Lecturer, Radio Communication, University of Svizzera italiana hungerbr@lu.unisi.ch, **Aleksander Lavrencic** Mr, Head of TV Archives, Slovenian television Aleksander.Lavrencic@rtvslo.si, **Vesna Pejovic** Mrs, Head of international relations, RTV Montenegro, Relazioni internazionali, TV Montenegro Podgorica vpejovic.rtmn@cg.yu, **Theo Maeusli** Mr, Head Documentation and Archives, Televisione svizzera di lingua italiana, theo.maeusli.@rtsi.ch, **Enzo Pelli** Mr, Head Culture and Fiction, Televisione svizzera di lingua italiana, member of the Swiss Commission for UNESCO, enzo.pelli@rtsi.ch, **Guido del Pino** Mr, Teche RAI, Roma, **Pal Sipos** Mr, Head of Science, Educational & Youth Dep. MTV Hungarian Television pal.sipos@mtv.hu, **Madeleine Viviani-Schärer** Segretariato, Commissione Svizzera per UNESCO, madeleine.viviani-schaerer@eda.admin.ch. **Nada Zgrabljić**, Ph.D., Editor-in-Chief of the Croatian journal for media and journalism *Medijska istraživanja*/Media Research and associated member of Croatian Commission for UNESCO and the member of the programme "Memory of the World" for Croatia, nadahope@yahoo.com) had a possi-

bility to present their ideas on the utility of a stronger international cooperation in the archives field, regarding the main problems (both local and international) and solutions.

In the workshop discussion, the participants analyzed a particular moment of their country's recent history, highlighting problems of archives' utilization in the present time, at all levels (catalogue, access, digitalization, conservation, etc.). The participants analyzed materials obtained from their archives, and in what points it would be useful to compare this information with materials from Swiss or other countries' archives.

On the second day of the meeting, a working visit to Televisione svizzera studios and archives was organized, and a meeting with journalists and students of Lugano Faculty of Communication in the afternoon.

The participants presented to the students the situation of Radio and TV archives in their countries, and had answered to their questions.

The International Experts Meeting "A Virtual Historical Agency for Audiovisual Archives" in Lugano, organized from Swiss Commission for UNESCO, in partnership with Università della Svizzera Italiana (University of Lugano, Faculty of Communication) and Radiotelevisione Svizzera di Lingua Italiana (Television for Italian-speaking Switzerland) was extremely important for the participants from Croatia. The recent Croatian media policy, as well as the public interest, shows some changes in accordance with global trends in the media sphere. The Croatian media policy is directed towards the topics that are in the core

of contemporary media policy promoted by the Council of Europe, the European Parliament and the organization for Security and Cooperation in Europe, as well as from other organizations, like UNESCO, which are promoting high standards and public interest for the European media policy.

The International Experts Meeting in Lugano, besides being excellently organized, was therefore very useful in the scientific and (multi)cultural sense and extremely stimulating for further cooperation on similar projects.

Nada Zgrabljic

Andelko Milardović: *Pod globalnim šešišrom: društva i države u tranziciji*, Centar za politološka istraživanja, Zagreb, 2004., 328 str.

U izdanju Centra za politološka istraživanja objavljena je knjiga ogleđa iz politologije i sociologije politike – *Pod globalnim šešišrom: društva i države u tranziciji*. Autor je Andelko Milardović, doktor političkih znanosti, znanstveni savjetnik Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu, redoviti profesor politologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, utemeljitelj naklade *Pan liber* za djela iz područja politologije, osnivač i direktor *Centra za politološka istraživanja* u Zagrebu, autor sedamdesetak djela iz područja politologije, sociologije politike, ustavnoga prava, kulturne povijesti...

Knjiga ima uvod, četiri dijela sa po nekoliko odjeljaka i poglavlja, zaključak, kazalo pojmova, bibliografiju, bilješku o piscu te “Kutak za sponzore”.

U uvodu knjige, nakon što su objavljeni pojmovi globalizacije i tranzicije, autor jasno ističe namjeru i namjenu knjige, a to je što jasnije izložiti procese koji su se proteklih petnaestak godina dogodili u svijetu zbog utjecaja novih tehnologija, (raz)otkriti glavne sudionike tih promjena, takozvane

“globalne igrače” i njihove međusobne interakcije, a sve to kako bi se tematika približila najširoj javnosti i studentima koji bi se inače izgubili u metajeziku znanstvene literature. Zato nije čudno što je pisana popularnim stilom, esejistički i razumljivo.

U prvom dijelu s tri odjeljka : “*Raskoli, ratovi, fragmentacije i budućnost Europe kao regije globalnoga sela*”, Milardović se bavi kulturološko-povijesnim aspektima, ratovima i raskolima unutar Europe, Europskom Unijom i njezinim širenjem na Istok pod utjecajem globalizacije. Kako sam autor kaže, *metodičkom skepsom* pristupa ustroju Europske Unije te otvara niz provokativnih pitanja o budućnosti Europe i Hrvatske u njezinu sklopu; *Savez država ili savezna država?*, *Superdržava ili pravna zajednica?*, *Razapeta budućnost*, *Strah od proširenja na Istok*, *Europska Unija i pravo na razlike...* naslovi su pojedinih poglavlja.

Drugi dio nosi naslov “*Tranzicija u regijama globalnoga sela*”, a sastoji se od dva odjeljka. U prvom, kraćem, s naslovom *Empirija tranzicije – kom-*

parativni pristup, autor istražuje fenomen tranzicije komparativnim pristupom, opisujući izazove što ih tranzicija i globalizacija donose u društva i države, te postavlja pitanje kako i tko treba pristupiti prilagodbi i modernizaciji društva te ga zaštititi od negativnih utjecaja globalizacije. Milardović smatra da je ta odgovornost na vladajućim krugovima, političarima i političari, te navodeći riječi teoretičara Ralfa Dahrendorfa iz njegova djela *“Razmatranja o revoluciji u Europi”*, kaže da je nesposobnost istih da se nose sa suvremenim problemima ključ razočaranja kod svih naroda i društava u tranziciji, pa tako i hrvatskoga. Drugi odjeljak, *Hrvatsko društvo i država u tranziciji globalnoga sela*, podijeljen je na nekoliko manjih poglavlja – *Društvo*, *Politika – institucije*, *Politika – fenomenologija* i *Ideologije*. Riječ je o konkretnome propitivanju tranzicijskog procesa na primjeru hrvatskoga društva. Autor, između ostaloga, govori o nastanku takozvanoga *ovisničkog, prezaduženoga društva*, o tranziciji vlasničkih odnosa i globalizaciji gospodarstva – to jest o privatizaciji hrvatskih banaka i medija te slobodi medija u tranziciji i globalizaciji.

“Globalizacija/Glokalizacija” naslov je trećeg dijela knjige i on metodološki propituje globalizam, globalizaciju i glokalizaciju (pod pojmom se podrazumijeva utjecaj globalizacijskog procesa na lokalne zajednice). Autor opisuje različite oblike i vrste globalizacije – gospodarsku, političku, kulturnu, globalizaciju informacija, globalizaciju rizika i ideologije te kroz sve te tipove promatra hrvatsko društvo.

Nakon iscrpne analize sudionika, procesa i institucija u tranziciji i glo-

balizaciji u prva tri dijela, u četvrtom dijelu knjige pod nazivom *“Sintetički okvir: epilog, trendovi i scenariji budućnosti”* promišlja se završetak tranzicijskih i globalizacijskih procesa, upozorava na smjerove i moguće scenarije skore budućnosti Hrvatske, Europe i svijeta. Najzanimljiviji su scenariji moguće hrvatske budućnosti s obzirom na zacrtani zadatak hrvatskih vlada o ulasku u europske integracije, a ponuđena su ukupno četiri: prvi govori o Hrvatskoj koja je već godine 2007. članica EU, drugi o položaju *status quo* u slučaju produženog čekanja na članstvo u Uniji, treći je scenarij Hrvatske na *zapadnome Balkanu*, a posljednji govori o *neutralnosti* RH ako ne uspije ući u Europsku Uniju.

Zbog prognoza hrvatske budućnosti, izgleda Europe do godine 2020. i svijeta do 2015., autor je svojem već intrigantnom djelu o globalizacijskim i tranzicijskim procesima priskrbio dodatnu zanimljivost, posebice uzme li se u obzir njegova velika stručnost te više od stotinu trideset izvora navedenih u knjizi – od svjetski poznatih autora literature o globalizacijskim procesima kao što su S. P. Huntington, N. Chomsky, N. Klein, M. Castells, U. Beck, T. L. Friedman, Z. Brzezinski, J. Pilger, J. Stiglitz, do mnogih drugih teoretičara globalizacije.

Na posljednjim stranicama smješten je *Mali rječnik globalnog šešira*, točnije kazalo pojmova koje ni u kojem slučaju ne treba preskočiti čitajući knjigu. Naime, iako je već ranije rečeno da je knjiga pisana jednostavnim i razumljivim jezikom, svakako treba do određene mjere svladati terminologiju, kako bi se uspješno snašli *Pod*

globalnim šeširom. U *Malom rječniku* mogu se pronaći objašnjenja politoloških pojmova korištenih u knjizi i objašnjenja mnogobrojnih autorovih izraza, takozvanih *kovanica*.

Pod globalnim šeširom; društva i države u tranziciji sigurno je jedno od najkvalitetnijih novijih djela hrvatskih autora o utjecaju globalizacije na društva i države. Autor je smjelo dao (ali ne i nametao) svoja stajališta koja nisu

svakidašnja u našem društvu te je upravo to još jedan razlog za pohvalu knjige. Ona je nešto potpuno svježije i drukčije, to je knjiga koju bi trebali pročitati ne samo znanstvenici, studenti novinarstva, politologije i srodnih smjerova, nego i svi osviješteni članovi društva koje teži pluralizmu ideja i stajališta.

Đurđa Vrljević